

Dědictví, Ostrovy a Ohnisko biodiverzity aneb Představení oslnivé knižní série plzeňské botanické a zoologické zahrady

Česká republika se může pochlubit nejen vysokou koncentrací zoologických zahrad, ale i jejich kvalitou, jedno jakými kritérii ji budeme kvalifikovat. Zoologické zahrady patří mezi instituce s nejvyšší návštěvností v rámci kulturních institucí a zdejší zvířata jsou prezentována způsobem, který spojuje profesionální požadavky chovu s těmi estetickými. I když někteří návštěvníci, soudě podle jejich komentářů, mají na zoo dost podobné požadavky jako u středověkých menažerií (vidět nějaké velké nebo jinak bizarní zvíře v akci), ambicí zoologů je co nejkvalitnější chov, zaměřený především na ohrožené druhy. Přitom je návštěvník vzděláván o druzích, taxonomické či ekologické skupině organismů nebo nějakém palčivém ochranném problému. Většina našich zoo zažila v posledních desetiletích mimořádný rozkvet, přičemž některé zahrady se zařadily mezi evropskou nebo světovou špičku v zoo-chovatelství a způsobu prezentace svých cílů v rámci osvětových aktivit. Takový úspěch bývá výsledkem řady faktorů, např. ochotou zřizovatele zoo podporovat, ale i schopností managementu získat pro instituci tým šikovných zaměstnanců, kteří pro ni žijí. Z tohoto hlediska lze vnímat zoologické zahrady jako pracoviště s vysokou přídávou – ochrannou a vzdělávací – hodnotou, což často souvisí s tím, že pro některé zaměstnance vlastně neexistuje ani jasně daná pracovní doba. Vedoucí chovatelských oddělení (kurátoři) bývají natolik zavaleni úkoly a každodenními rozhodnutími, že zpravidla nemají čas na popularizační témata, se kterými jsou seznámeni jako málokdo. Někdy se ale stane zázrak, a tento text je o jednom takovém...

Když v loňském roce vyšla publikace *Dědictví*, o našich endemitech, hodnotných stanovištích na území ČR, kultivarech hospodářských rostlin a domácích zvířatech, šlo o pátý podobný počín autorské dvojice Tomáš Peš a Jaroslav Vogeltanz. Nevím proč, ale až s *Dědictvím* jsem si uvědomil, že tato působivá série už zabírá pěkný kus regálu knihovny, a přitom se nedočkala podrobnějšího komentáře v našich populárně-vědeckých a ochranných časopisech, ačkoli by si to zasloužila.

Tomáš Peš je podle webu Zoologické a botanické zahrady města Plzně vedoucí botanického oddělení, ale ve světě zoologických zahrad je znám jako polyhistor, se kterým můžete diskutovat o floristických a faunistických faktech z lečjakého regionu ČR a současně třeba o odrůdách zelí nebo systematické tarbíků, filipínských jelenů a středoasijských bažantů. Přitom tento zájem není jen teoretický, ale vychází zejména z jeho vášně pro pěstitelství, chovatelství a ambice zvládnout a udržet pěstování a chovem spousty ohrožených

taxonů rostlin a živočichů, aby je pak bylo možné vrátit do volné přírody. J. Vogeltanz je známým fotografem přírody a ve stejné instituci pracuje jako velmi aktivní dokumentátor.

Celou volnou sérii spojuje chvályhodná snaha autorů představit biodiverzitu, a to hlavně formou atraktivních portrétů rostlin a živočichů pěstovaných a chovaných v Plzni, navíc v elegantním grafickém stylu. Kromě první knihy, *Madagaskar* – portréty, jde o publikace velkoformátové, což umožňuje ukázat více forem a čtenáře strhnout k detailu, vzbudit úžas nad krásou zobrazeného. Všechny monografie obsahují kratší texty, většinou jde o komentáře k vyobrazeným druhům, týkající se jejich zajímavosti a ochranných aspektů. Každý text je uveden i v plnohodnotném anglickém překladu, což zvyšuje šanci, že knihy zanechají globálnější stopu. Někteří čtenáři si možná vybaví další tři monografie vydané stejnou institucí – ve velkém formátu Kolébka plzeňské zoo 1926–1961 (Martin Vobruba 2011), Zoo Plzeň 1963–2000 / Jak se rodí Lochotín (M. Vobruba 2014), a Akva Tera – Teraristická perla uprostřed města (Jan Konáš a Jiří Doxanský 2016) sice v menším formátu, ale jinak ve většině parametrů odpovídá představané sérii.

O čem jednotlivé knihy jsou?

Madagaskar – portréty (2007), jak název značí, seznamuje s flórou a faunou tohoto mimořádného hotspotu globální biodiverzity. *Ohnisko biodiverzity v srdci Evropy* (2009) a *Zahrada plná pokladů* (2010) představují Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně jako plně naloženou Noemovu archu biodiverzity, přičemž první titul z této dvojice je textově výpravnější. Uvádí 48 skupin rostlin a živočichů, které prezentuje čtveřicí nebo devítkou jejich různých forem, výjimečně i jedinců

(zeber či šimpanzů). Chovatelský dopad plzeňské zoologické a botanické zahrady je mimořádný, ale přesto tyto dvě knihy ukazují především rozmanitost a krásu organismů a jen z textů skromně vyplývá, že snaha o udržení těchto druhů je společným cílem řady mezinárodních organizací a institucí. Předchozí tituly se částečně věnovaly i ostrovním formám kvůli chovu v Plzni a jejich obecné ohroženosti, *Ostrovy* (2016) vyprávějí příběh těchto tzv. biodiverzitních pump naplno a zvou na fotografickou cestu kolem světa. Poprvé se zde perspektiva otáčí – populace ohrožených druhů v lidské péči spíše doplňují hlavní příběhy z volné přírody. *Dědictví* (2022) vybočuje z grafické formy série opuštěním černého podkladu s texty v bílém a současně obsahuje mnohem více textu. Na tématu dědictví autoři rozvíjejí příběh českých endemitů (především rostlin, ale nechybí ani myšice Cimirmanova), návaznosti rostlin z našeho okolí na světové i naše botaniky, kteří mají v knize čtivě pojaté životopisy, a najdeme tu i naše či středoevropské kultivary rostlin a domácích plemen. Z uvedeného hlediska se tento titul série nejvíce týká nás lidí, ale ochranný prvek přetrvává – řada kultivarů a plemen čelí též hrozbě vyhynutí. Autoři v sérii pokračují, aktuálně vyšel katalog evropských rostlin pěstovaných v plzeňské zoologické a botanické zahradě s názvem *Flóra Evropy*. Soupisy rostlin, včetně jejich původu, jsou opět doplněny fotografiemi rostlin i biotopů, přičemž dílčí regiony, zajímavé skupiny a fenomény jsou představeny textem i obrazem. Tentokrát se na soupisech podílely i nové botaničky plzeňské zahrady Johana Hanzlíčková a Lucie Pešová.

Proč si knihu ze série pořídit?

Představené knihy považuji za mimořádný počín, který lze zájemcům o přírodu a její ochranu jednoznačně doporučit. V základní rovině kvůli krásným fotografiím a čtivým, kvalitním textům. Je tu ale ještě další rovina, v níž se autoři snaží zprostředkovat kousek rozmanitosti přírody a jasně sdělit, že rozmanitost znamená i ohrožené estetické bohatství. Na řadě popisovaných případů názorně ukazují, že některé druhy potřebují naši aktivní pomoc a že má smysl pomáhat. Současně je zřejmé, jak potřebný může být chov.

Podobně jako u přírodovědných dokumentů mohou být knihy v rámci této volné série prostředkem, jak vzbudit zájem a inspirovat k nějakému, byť i malému, ochrannému kroku. Mnozí z nás znají aktivitu Joela Sartoreho s názvem *Photo Ark*, pod patronací National Geographic, při které dokumentuje za standardizovaných podmínek ohrožené druhy živočichů. V tomto záměru mu pomáhá řada českých zoologických zahrad, včetně té plzeňské. Ačkoli je zmíněný projekt ambicióznější a s pracovanou propagací, s plzeňskou sérií má překvapivě mnoho společného. I proto patří autorům poděkování, jakož i přání, aby jejich publikace oslovily co nejvíce čtenářů.

Vydala Zoologická a botanická zahrada města Plzně.

Více informací na www.zooplzen.cz a <https://eshop.zooplzen.cz>